

alata superius distinctione, faciunt dicta, per Leoncil. decis. Ferrar. 39. sub num. 4., quam distinctionem, late explicat Cagnol. in l. contractus num. 7. de reg. juris, attamen, Farinac. dicta quest. III. num. 400., conatur contrariam sententiam, scilicet Judicem negligentem, facere litem suam, & teneri ad verum, & totale interesse infolidum, communiorem ostendere.

118 Limita tamen, quoad mulctam, vel poenam, quæ per sententiam Judicis veniret ad favorem fisci, aut partis imponenda, quæ ob negligentiam Judicis non ferentis sententiam non imponitur, & sic nec fiscus, neque pars lucratur hanc mulctam, aut poenam, tamen Judex licet ex sua negligentia, sit causa cur fiscus, aut pars non lucretur, non tamen ipse tenetur quidquam pro tali lucro amisso, refarcire, est communis D. D. ratio est, quia mulcta, & poena non debetur nisi post sententiam, unde non secuta sententia non debetur. Videndus est Diana p. 3. tract. 6. resol. 35. Vers. tertio, Judex, licet contrarium asserat, Azor. instit. moral. p. 3. cap. 23. ad finem, Vers. item si poena, & iterum, Diana p. 4. tract. 6. resol. 108., & p. 3. tract. 5. resol. 52. Vers. notandum.

119 Octava Poena est, quod si negligat Judex facere justitiam, tunc non ex quasi maleficio, sed ex maleficio tenetur, & fit infamis, Bassius tit. de official. corrupt. num. 12., Farinac. quest. III. num. 404. in fine, quia perjurus non servat jura, que servare juravit.

120 Nona Poena est Judici arbitraria, & extra ordinem, ubi Judex negligens est in facienda justitia, in casibus non determinatis à jure, Menoch. de arbitr. Jud. cap. 341. num. 2., Alexand. in l. 4. §. in eum num. 3. 4. ff. de damno infecto, Bossius loco supra citato, licet Menoch. loco citato num. 3., & 4. describendo, qualiter Judicis arbitrium reguletur in imponenda poena Judici negligenti, dicit considerandum esse, num negligentia ex imperitia, velex dolo proveniat, sicque magis in hoc casu puniatur, quam in illo, idest si per dolum, tunc condemnabitur infolidum; si verò per ignorantiam, tunc erga partem læsam condemnabitur in quantum Ju-

dex negligens condemnandus facere poterit, & quandoque etiam in minus, quam sit interesse partis læsæ, ut puta si Judex condemnandus esset filius familias, qui minus habet in peculio.

121 Decima Poena est capitalis, in quibusdam tamen casibus, de quibus Amedeus de Synd. num. 84., & Paris in locis citatis per Menoch. dicto cap. 341. num. 6., & ut casus est in l. fin. C. de Sanct. Bapt. iteretur, ubi propter criminis immanitatem delinquentibus capitalis poena infligitur, quam & incurret Judex, si neglexerit eos delinquentes punire; Secundus casus est in l. penult. C. de Paganis, ubi Judex negligens punire sacrificantes Idolis punitur poena capitis, & est speciali favore Christianæ Fidei; Tertius casus est in l. duos tabularios C. de susceptoribus Præpositis, & arcaris lib. 10., ubi primates officiorum capitali poena plectendos præcipit, si non custodiant disposita in illa lege.

122 Undecima Poena in aliquibus casibus est pecuniaria in lege particulariter taxata, sic in l. Christianis 6. C. de Paganis, Judex negligens impedire Christianos ne derubent hæbreos pacificè, & quietè viuentes, aut negligunt punire Christianos derubantes hujusmodi hæbreos, punitur in duplum ejus, quod fuerit derubatum, & in l. nemo venerandi C. de paganis, Judex negligens punire Crimen Idolatriæ, postquam delatum est in 50. auri libris fisco condemnatur, hodie tamen hoc spectat ad Inquisitores Fidei.

123 Duodecima Poena est, quod Judices negligentes possunt excommunicatione compelli ad justitiam diligenter administrandam, & administratores 23. quest. 5., glos. in c. cum sit generale in Versic. remissi de foro competenti, glos. in c. excommunicamus 1. §. qui autem in Versic. neglexerit, ubi, & Barbosa num. 18. de hæreticis, Farinac. quest. III. num. 416.

Quæres an Judex dubius, vel de veritate facti, quod sibi non liqueat, vel de juris dispositione, debeat judicare, alioquin non judicando incurrat poenas negligentiae.

124 Respondeo primo, quod si dubius sit in facto, non judicans non incurrit notam, nec poenas negligentiae, eo quia tunc per partes stat, & non per Judi-

Judicem, est enim onus partium probare, quod ponunt, quo casu Judex tenetur cuncta rimari, donec actio ambarum partium illuminata sit plenitè, ut dicit tex. in c. judicantem 30. q. 5.

125 Respondeo secundo, quod stante prædicta facti dubitatione, si actor dicat se probasse, quantum vult, & potest, tunc Judex debet pronunciare sententiam ad favorem rei conventi, absolvendo eum ab institutis, & petitis, juxta reg. actore non probante reus absolvitur, c. ex litteris de probat., & faciunt scripta per Jacob. de Arena tract. de positionibus §. 5. num. 2. vol. 12. tractatum, & bene notat Turcocom. in d. c. Judicantem sub n. 1. 30. quest. 5., in quo casu, cum Judex teneatur Reum absolvere ex juris dispositione, sequitur, quod Judex non pronuntians do sit negligens, & poenam negligentiae incurrat, quia reus vincit per non Jus actoris, l. actor C. de probat., Cavaler. decis. 630., Ver. al. decis. 133. p. 3., Rodolfin. prax. judic. p. 3. c. 2. num. 111., Farinac. frag. crim. p. 1. littera A. num. 26., & 30., & facit reg., quod in dubio favendum est reo, & reo sufficit reddere dubiam probationem actoris, Leoncil. decis. Ferrar. 64. num. 51. 52.

126 Respondeo tertio, quod in dubio juris tenetur Judex ipse studio, & labore dubietatem expellere, & juris querere dispositionem, maxime si defacili potest certificari, Barbosa de axiomat. Juris, axiom. 278. num. 4., tenetur supplere de jure, pro ut vidimus supra, & tenetur consulere peritiores, quæ si omittat, est negligens, in articulo autem valde perplexo in paritate rationum, & autoritatū tenetur judicare favore rei, reg. cum sunt partium de reg. jur. in 6., & reg. in pari de reg. jur. in 6., Diana p. 4. tract. 3. resol. 40., Ubi verò in eo articulo sunt opiniones, tenetur sequi probabiliorem, Barbosa d. c. 1. de consit. nu. 7. 8. 9., Sanchez ad Decalog. lib. 1. c. 9. num. 47., & plures allegati per Pelleg. prax. judicial. p. 2. sec. 3. sub sect. 1. nu. 43., vel saltem in dubio pronunciat non liquere, Gratian. discept. for. c. 72. num. 47.

127 Et tandem monitum volo, quod Judex negligens multoties dari permittitur à domino Deo in poenam peccatorum Populi, quod ex sacris litteris comprobatur D. Hieronymus, relatus in c. audacter 8. q. 1., & facit illud, Job. 27., Qui facit regnare hypocritam propter peccata Populi.

128 Nec tamen propter hoc excusatur negligens Judex quasi populi delictis imputetur, sed qualis se habent, judicabuntur, l. rem non novam C. de judiciis, & c. ex eo de poenit., & remiss.

129 Respondeo, non posse tex. apertus in cap. qualiter, & quando de Judic., & in hoc articulo videnda sunt allegata, per Dianam p. 4. tract. 1. resol. 8., ubi oppositam sententiam, merito falsissimam dicit sacris canonibus, atque Ecclesiasticæ libertati adversantem, firmat doctissimus Sperellus decis. 8. num. 53., & decis. 126. num. 48., & seqq., apud quos videre poteris ad facietatem veritatem responsionis, unde diutius non Imoror; & fuis examinavi in prima parte.

Non omittendum existimavi, quod notat Sperellus decis. 18. num. 12. post Anser., & Boer. decis. 303. num. 12., nempe quod Judex negligens, & morosus in remittendo Clericū Episcopo suo repetenti, vel Reum appellantem ad Judicem appellationis, quando pro remissione instatur, tenetur postea propriis expensis remissionem facere, maxime ubi Reus non haberet unde expensas solveret.

130 In casibus in quibus inter diversos foros, est locus præventioni, si unus Judex puta laicus prævenit, deinde dolosè, vel negligenter se gereret in causa, puta non procedendo usque ad sententiam, vel non puniendo reum, tunc ob ejus negligentiam poterit Judex præventus procedere, & reum punire, non obstante, quod fuerit præventus, bonus tex. in c. cum plures, ibi, aut si nollet, vel malitiosè in eo procedere recufaret, de officio de leg. in 6., Ancharan. conf. 169. nu. 12., & seqq., Bajard. ad Clarum §. fin. quest. 37. num. 4., & post alios, Guazin. ad defensionem reorum defens. 1. c. 10. num. 26.

131 Tandem notat Clarus §. fin. præct. crim. q. 73. num. 5. Vers. (scias tamen) quod hodie Judices, & Officiales non sindicantur de Negligentia, quod tamen intelligit de culpa levi, & levissima, non verò de culpa lata, Bajard. in addit. ad Clarum d. quest. 73. nu. 32. in Vers. item Judex, & num. 36. Vers. debent ergo officiales.

132 Deberent Judices in hac Civitate Ferrar. mandare, ut appellantes jurarent, se

non dolo, nec calumnia appellare, sed idē appellasse, quia credant justam fovere causam, ut in Rubrica 65. nostri Statuti decernitur; Verum hodie generaliter id omittitur; quæ ommissio, & negligentia esset culpabilis, nisi communis usus excusaret, & certò prudens, & æqua fuit Statuti dispositio, ut multoties, qui succubuit, non appellaret, aut perjurii reatum, aut pœnâ timeret, quod cavetur etiam de jure canonico, in c. in appellationis de Juramento calumnie, Borell. in summa decis. tit. 59. de litis contest. num. 20.

333 Interposita appellatione à parte, quæ succubuit in Judicio, si petantur apostoli, tenetur Judex respondere pro eis in termino triginta dierum, alias negligens est, & culpatur ad allegata per Scacciam de appellat. quest. 13. artic. 5. num. 42. juxta text. in c. 1. & c. ut super de appellat. in 6., & data tali negligentia si Judex vellet ulterius procedere, nulliter procedit, idem Scaccia num. 91.

334 Si quis habeat privatos carceres, & Judex omninò negligat læsam majestatem in eo vendicare, cum sit prohibitum, in l. i. C. de prio. carc., ipse Judex fit reus læsæ majestatis ex eadem lege, & adnotat, Scanarolus tract. de visit. carcer. lib. 1. c. 2. num. 18.

335 Non contemnenda est difficultas, utrum liceat dare munera cujuscunque generis Judici negligenti, ut expediat causam, & si pars quæ sperat sibi favorabilem futuram sententiam, & videt Judicem negligentem, ac nimis protrahentem causæ expeditionem ei donet an possit donata repetere, & parte non repetente, an Judex possit in conscientia donata retinere, vel potius teneatur ea restituere, vel si dans sit in culpa, teneatur dare pauperibus; dixi munera cujuscunque generis, scilicet, vel in esculentis, & poculentis consistant, vel in rebus parvi, aut magni valoris, vel in pecunia, aut auro, aut argento, ut sunt vasa aurea, & argentea, vel in suppellectilibus pretiosis, vel in mediatione apud Regem, ut officia, gradus, & dignitates, tam profanas, quam sacras consequatur &c.

Difficultatem facit text. in c. Non sane 14. q. 5. ibi, sed non idē debet Judex vendere justū judicium, quia vendit Advocatus justum patrociniū, juris peritus verū consiliū, illi enim inter utrumque partem ad examen adhibentur, isti ex una parte consistunt.

In hoc ergo articulo videretur decisio colligenda, ex text. in autb. ut litigantes jurent in exordio litis circa principium collat. 9., ubi, quod dans munera præsumitur dare ad corrupendum Judicem, & licet non habeat hanc mentem tamen semper prohibitum est propter periculum corruptionis, quod periculum, & occasio corruptionis fuit causa finalis prohibitionis, quæ postmodum etiā Statutariis constitutionibus, & Bullis Pontificiis innovatum est, hinc est quod in l. cum te C. de condict. ob turpem causam, dicitur, quod dans corrumpere videtur, & quod imperator constituit eū litem perdere; Hinc enim deducunt D.D., quod dans crimen committat, & nequeat datum repetere, sed cum etiam Judex ob turpem causam recipiat, nequeat retinere, sed vel pauperibus erogandum, vel fisco applicandum erit; hinc pariter Alexander, & Jason. in dicta lege cum te dicunt, quod datum ab eo qui justissimam fovet causam, ut Judex celeriter judicet, quod propriè importat causam tollendæ negligentia, ita deperdi à dante, ut eam causam perdat in pœnam, quod latius examinat Covarruvias in reg. Peccatum S. 3. sub q. 1. Qui ad text. in l. quoties C. de condict. ob turpem causam, ubi, quod turpiter datum ex parte accipientis, non autem ex parte dantis, ut verificatur in nostro articulo, repetitur, dicit, etiā ex parte dantis verificari turpitudinem a lege præsumpta, scilicet corrupendi animus.

336 At Articulus solvendus est, juxta Constit. 19. Alex. VII. incipien. inter gravissimos S. 8. V. quinimo; ubi expressè prohibetur tam Litiganti habenti justam causam, dare munera Judici moroso, etiam sub prætextu redimendi injustam vexationem, quam Judici illa recipere.

337 Quod si per negligentiam Judicis ad Criminalia, propter scilicet Justitiam non administratam carceratus moriatur, an Judex aliqua pœna esset puniendus, & certò intrat dispositio legis, Si quos Judices C. de officio Præf. Præf. Orient., Beroi decis. 153. num. 20., nempe quod esset ab officio deponendus, vel posset dari, quod tanta fuisset negligentia, quæ dolum involverit, unde pœna arbitraria, vel etiam capitali esset puniendus, Menoch. de Arbitr. Jud. casu 341. num. 5. & 6.

V O T U M.

138 Diebus elapsis captus fuit a Biruariis Curia generalis hujus Civitatis Ferraria quidam, qui contra banimenta Sal exterum secum in hoc Territorium asportabat, in carcere positus fuit, & statim infurrexit, quæstio inter D. Locumtenentē Criminalem ex una, & D. Auditorem Eminentissimi D. Card. Legati, ut i Assessorem, & Judicem electum a D. Gabellario generali, & confirmatum speciali deputatione cum clausula (privativè quoad alios) ab Illustrissimo, & Reverendissimo D. Thesaurario Generali de Urbe, ad omnes causas Civiles, & Criminales ad Gabelam Cameralem spectantes; vel ei adnexas, dependentes, connexas (parte ex altera) ad quem eorum spectaret cognoscere hanc causam, & reum condemnare, & nè quis eorum notam negligentia incurreret, multo studio, & diligentia instabat unusquisque apud Eminentissimum Legatum pro se pronuntiari, qui volens se, cum suis ministris ostendere indifferentem, causam de consensu, & ad electionem partium, mihi commisit decidendam, prout de Jure, nullo servato Juris ordine, sed sola facti veritate inspecta, quam provinciam non prompto animo suscepi, urgente tamen instantia, immò mandato ejusdem Eminentissimi, partes pluries audivi Voce, & scriptis informantes.

Pro D. Locumtenente Criminali dicebatur illum esse Judicem Ordinarium, & Generalem omnium, & quorūcumque delictorū in hac Provincia commissorum, se prævenisse in captura, afferebantur Edicta Eminentissimorum Legatorum de hujusmodi contrabandis in causa Salis, pluries edita, ex quibus constat hujusmodi delicta ad Eminentissimum Legatum spectare, & consequenter ad se, tamquam ejusdem Locumtenentem.

Pro parte D. Auditoris Assessoris, & Judicis Gabellarum, afferebatur se esse Judicem delegatum privativè, quoad quoscūque alios, etiam ordinarios in omnibus, & quibuscūque causis tam Civilibus, quam Criminalibus, ubi violatur Gabella, & Banimenta, etiam in specie Salis, & quod clausula privativè, reddebat D. Locumtenentem inhabilem, & incompetentem ad has causas vio-

lata Gabellæ, & consequenter ei non posse prodesse præventionem, quæ solum potest habere locum inter Judices competentes, cap. cum omnes de officio Jud. deleg., l. si quis possit quam ff. de Judic. sup. inter alios.

Et ad ostendendum se esse in possessione, vel quasi cognoscendi hujusmodi causas, per Notarium Gabellarii mihi oblato fuerunt plures processus, in quibus constabat, Assessorem Gabellæ semper Judicasse privativè, quoad alios quoscūque Judices in contrabandis Salis, tamquam in delictis frequentioribus, neque de rigore posse allegari per D. Locumtenentē præventionem, quia biruarii erant communiter in servitio utriusque fori, nempe tam pro curia generali, quam pro foro Gabellæ, & semper consuevisse per tales biruarios fieri capturas, consignari reos in communibus carceribus, causas tamen Judicari ab Assessore Gabellæ; Neque Edicta Eminentissimorum Legatorum obstare, quia ea edebantur ad tuenda Jura Cameraalia Gabellæ, in executione mandatorum de Urbe.

Consideratis omnibus, ac pluribus informationibus ad factum spectantibus diligentissimè, & exactissimè perquisitis, fui in Vocto cognitionem causæ de qua erat quæstio, dividendam esse, & pro una parte ad D. Assessorem Gabellæ spectavisse, & spectare, pro alia parte spectare ad D. Locumtenentem.

Fundamentum autem fuit, quia Gabella Salis consistit in quinque quadrantibus, pro unaquaque libra Salis, ex quibus tres exiguntur ad favorem Camerae, quæ Jura sua locavit, & appaltavit in generali contractu locationis Gabellarum Conductori generali illarum, pro qua Conductor solvit annuatim Rever. Camere Apostolicæ in Urbe scuta 6713., & bajochos 40., ut constat ex cap. 135. inserto in instrumento cum Rever. Camera innito in locatione generali omnium Gabellarum; Violatio ergo istius Gabellæ Cameralis spectat per necesse ad Assessorem, & Judicem Gabellæ, ita ut per clausulam in delegatione Assessoris de concessione Patris privativè &c. positam, nullus alius Judex possit in ea manus apponere.

Duo autem reliqui quadrantes sunt, pro alia Gabella imposita a Summo Pontifice Clemente VIII., de Anno 1602. sub die 14. Augusti ad favorem Communitatis Ferraria,